

جمهوری اسلامی ایران
وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی
شورای عالی برنامه‌ریزی علوم پزشکی

**برنامه آموزشی دوره دکتری تخصصی (PhD)
رشته داروسازی سنتی**

(مشخصات کلی، برنامه، سرفصل دروس و نحوه ارزشیابی)

مصوب سی و پنجمین جلسه شورای عالی برنامه‌ریزی علوم پزشکی

مورخ ۱۳۸۶/۸/۲۹

بسمه تعالی

برنامه آموزشی دوره دکتری تخصصی (PhD) رشته داروسازی سنتی

رشته: داروسازی سنتی

دوره: دکتری تخصصی (PhD)

دبیرخانه تخصصی: دبیرخانه شورای آموزش داروسازی و تخصصی

شورای عالی برنامه ریزی علوم پزشکی در سی و پنجمین جلسه مورخ ۸۶/۸/۲۹ بر اساس طرح دوره دکتری تخصصی (PhD) رشته داروسازی سنتی که به تأیید دبیرخانه شورای آموزش داروسازی و تخصصی رسیده است، برنامه آموزشی این دوره را در چهار فصل (مشخصات کلی، برنامه، سرفصل دروس و ارزشیابی برنامه) بشرح پیوست تصویب کرد و مقرر می دارد:

۱- برنامه آموزشی دکتری تخصصی (PhD) رشته داروسازی سنتی از تاریخ تصویب برای کلیه دانشگاهها و مؤسسات آموزش عالی کشور که مشخصات زیر را دارند لازم الاجرا است.

الف- دانشگاهها و مؤسسات آموزش عالی که زیر نظر وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی اداره می شوند.

ب- موسساتی که با اجازه رسمی وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی و براساس قوانین، تأسیس می شوند و بنابراین تابع مصوبات شورای عالی برنامه ریزی علوم پزشکی می باشند.

ج- مؤسسات آموزش عالی دیگر که مطابق قوانین خاص تشکیل می شوند و باید تابع ضوابط دانشگاهی جمهوری اسلامی ایران باشند.

۲- از تاریخ ۸۶/۸/۲۹ کلیه دوره های آموزشی و برنامه های مشابه مؤسسات در زمینه دکتری تخصصی (PhD) رشته داروسازی سنتی در همه دانشگاهها و مؤسسات آموزش عالی مذکور در ماده ۱ منسوخ می شوند و دانشگاهها و مؤسسات آموزش عالی یاد شده مطابق مقررات می توانند این دوره را دایر و برنامه جدید را اجرا نمایند.

۳- مشخصات کلی، برنامه درسی، سرفصل دروس و ارزشیابی برنامه دوره دکتری تخصصی (PhD) رشته داروسازی سنتی در چهار فصل جهت اجرا ابلاغ می شود.

رأی صادره در سی و پنجمین جلسه شورای عالی برنامه ریزی علوم پزشکی مورخ ۸۶/۸/۲۹ در مورد

برنامه آموزشی دوره دکتری تخصصی (PhD) رشته داروسازی سنتی

۱- برنامه آموزشی دوره دکتری تخصصی (PhD) رشته داروسازی سنتی با اکثریت آراء به تصویب رسید.

۲- برنامه آموزشی دوره دکتری تخصصی (PhD) رشته داروسازی سنتی از تاریخ تصویب قابل اجرا است.

مورد تأیید است

مورد تأیید است

دکتر سیدامیر محسن ضیائی

دکتر محمد شریفزاده

دبیر شورای عالی برنامه ریزی علوم پزشکی

دبیر شورای آموزش داروسازی و تخصصی

رأی صادره در سی و پنجمین جلسه شورای عالی برنامه ریزی علوم پزشکی مورخ ۸۶/۸/۲۹ در مورد برنامه آموزشی دوره دکتری تخصصی (PhD) رشته داروسازی سنتی صحیح است و به مورد اجرا گذاشته شود.

دکتر کامران باقری لنگرانی

وزیر بهداشت، درمان و آموزش پزشکی

و رئیس شورای عالی برنامه ریزی علوم پزشکی

فصل اول

مشخصات کلی برنامه آموزشی

دوره دکتری تخصصی (PhD)

رشته داروسازی سنتی

۱- تعریف:

دوره دکتری تخصصی رشته داروسازی سنتی (PhD in Traditional Pharmacy)، بالاترین مقطع تحصیلی این رشته می باشد که دانش آموختگان آن در حیطه های آموزشی، پژوهشی و خدماتی به ایفای نقش می پردازند.

۲- تاریخچه :

اعجاز گیاهان داروئی از روزگاران کهن در میان ایرانیان، طرف توجه بسیار بوده است. پاره ای از این گیاهان به واسطه شفا بخش بودن مقدس شمرده می شدند. چنانچه در کتاب مقدس اوستا، گیاه هوم به علت شفا بخشی و بی مرگی، سرور گیاهان شمرده می شده است. این گیاه بر فراز البرز می روید. در کشف الظنون آمده است که هیچ دردی نیست که با داروی گیاهی درمان نشود. این را حکمای ایرانی می گفتند و باور داشتند. بر طبق اوستا، اهورا مزدا، ده هزار گیاه شفا بخش در اختیار سربتا، اولین پزشک جهان که ایرانی بود گذاشت، بعد از اسلام نیز دانشمندان بزرگی مانند محمد بن زکریای رازی، شیخ الرئیس ابوعلی سینا، سید اسمعیل جرجانی، ابوریحان بیرونی و ... دانش پزشکی و گیاه درمانی را کامل نموده و با کشف داروهای جدید و نوشتن کتب ارزشمند، سالیان متمادی راهنمای سلامت بیماران در اقصی نقاط جهان بودند. دیسقوریدوس طبیب سرشناس نزدیک به ۵۰۰ گیاه را در کتاب حشایش خود برشمرده است که شاید بتوان گفت اولین کتاب معتبر در داروسازی سنتی است ولی نگاه به کتابهای جامع المفردات "ابن بیطار"، صیدنه "ابوریحان بیرونی"، الابنیه عن الحقایق الادویه "هروی"، قرابادین کبیر و مخزن الادویه "عقیلی خراسانی"، تحفه حکیم مومن "مومن"، الحاوی "رازی" و ذخیره خوارزمشاهی "جرجانی" گیاهان بسیار زیادتری را بر شمرده اند و خواص و بدلهای فراوانتری را نسبت به دیسقوریدوس ذکر کرده اند. استفاده از گیاهان دارویی در ایران با پیشینه چند صد ساله، ظرفیت فوق العاده ای در زمینه پیشگیری و درمان بیماریها را دارا می باشد و این توان در تعامل با طب نوین می تواند بسیاری از مشکلات بهداشتی و پزشکی را حل نماید. همانگونه که سازمان بهداشت جهانی نیز مناسب ترین راه برای دسترسی عموم به طب مطمئن و ارزان قیمت را استفاده از طب سنتی و داروسازی سنتی می شناسد.

در مجموع شرایط و توانمندی های جامعه امروزه ایران به همراه سلیقه تاریخی مصرف کننده ایرانی و تاکید مجامع علمی جهانی از جمله WHO بر این درمان کم ضرر و کم هزینه ، نشانگر وجود بستر مناسبی جهت هدایت جامعه به مصرف بیشتر و صحیح داروهای گیاهی با استفاده از رهنمود های طب سنتی می باشد. بهرحال با این همه پیشینه اینک سهم ایران در بحث داروسازی سنتی و یا جایگاه آن در استفاده از گیاهان داروئی با جایگاه شایسته و بایسته فاصله بسیاری داشته که جای تامل دارد. در حالیکه در گذشته این جایگاه برای ایران بسیار رفیع بوده است .

و اما تاریخچه تدریس گیاهان داروئی که تنها قسمتی از علم داروسازی سنتی می باشد که تا کنون در ایران به صورت آکادمیک وجود داشته است، در دانشگاه تهران به شرح ذیل می باشد.

از ابتدای تشکیل مدرسه داروسازی گروه مفردات پزشکی که شامل گیاه شناسی، مفردات طب و استریلیزاسیون بود از اجزای دروس داروسازی قلمداد شده و درس مربوطه را مرحوم دکتر نامدار بعهدہ داشت و از آنجا که ایشان ریاست فنی دانشکده و سپس رئیس مستقل دانشکده شدند، این گروه بسیار قوی به فعالیت مشغول بود. *Materia Medica* نام مجموع دروس این مبحث در سنه ۱۳۲۰ بود که ترجمه آن مفردات پزشکی است و فارماکوگنوزی لفظ لاتین آن می باشد. در سالهای بعد نیز رشته گیاه شناسی کرسی نداشت و زیر نظر دکتر گل گلاب فعالیت می کرد. در تحولات بعدی دانشگاه در دهه ۱۳۴۰ نام این گروه به فارماکوگنوزی و مفردات پزشکی تغییر یافت. دانشکده پزشکی هم یک بخش گیاه شناسی داشت که زیر نظر آقای دکتر گل گلاب اداره می شد. در اواسط دهه ۴۰ به جای کرسی، گروههای دانشگاهی تشکیل گردید. در نتیجه گیاه شناسی پزشکی به گیاه شناسی داروسازی منتقل شد و گروه فارماکوگنوزی از ادغام دو گروه مفردات پزشکی و گیاه شناسی تشکیل گردید .

۳- ارزشها (Values)

- حفظ کرامت انسانی و ارزشهای اسلامی.
- استفاده بهینه از منابع ملی.
- اولویت دادن به ارتقاء آموزش و پژوهش.
- انجام فعالیت ها بر اساس برنامه های مدون؛
- توجه به نیازهای ذینفعها در امور آموزشی و پژوهشی؛
- اعتقاد و اهمیت به انجام کار گروهی در جوی پویا و خلاق؛

- تلاش در تطابق با رشد سریع و جهانی علوم و تکنولوژی؛
- رعایت استانداردهای بین المللی آموزشی و پژوهشی.

۴- رسالت رشته (Mission)

با توجه به گسترش و مصرف انواع داروهای گیاهی در دنیا، تولید آنها در کشور از اهمیت به سزایی برخوردار است. از طرف دیگر با گسترش استفاده از طب سنتی به صورت علمی در سراسر ایران و جهان نیاز مبرمی به متخصصان تامین داروهای مورد نیاز این رشته در مرکز آموزشی، پژوهشی، صنایع مختلف و سازمانهای مربوطه وجود دارد حداقل ۱۰ نفر در سال می توانند جذب مراکز مختلف شوند.

رسالات و ماموریت‌های گروه به شرح زیر است:

- تربیت متخصصین داروسازی سنتی مورد نیاز مراکز علمی پژوهشی، دارویی، درمانی، صنعتی و مدیریتی کشور در جهت رفع نیازهای کشور با رعایت استانداردهای بین المللی آموزشی- پژوهشی؛

- هدایت و انجام پژوهش‌های بنیادی و کاربردی در رشته داروسازی سنتی در جهت توسعه فن آوری داروسازی برای ارتقاء سلامت جامعه و پیشرفت اقتصادی کشور؛

- ایجاد تسهیلات و محیط مناسب برای جلب محققین جوان و برجسته در راستای پژوهش‌های کاربردی، بنیادی و توسعه فن آوری؛

- ارتقای انتشارات علمی و ارتباطات محققین در سطح ملی و بین‌المللی؛

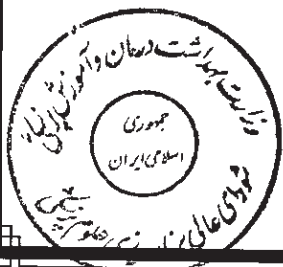
- جلب مشارکت ذینفع‌های پژوهش در بحث گیاهان دارویی و داروهای گیاهی از جمله صنایع دارویی، شرکت‌ها و بخش خصوصی؛

- به روز نگه داشتن دانش فارغ التحصیلان.

۵- چشم انداز (Vision)

با توجه به تاکید مقام معظم رهبری در رشد و گسترش بستر داروسازی سنتی، گستره پیش روی این رشته با استفاده از پتانسیل‌های موجود، در ۱۰ سال آینده شامل موارد زیر است:

- تربیت نیروی انسانی متخصص و متبحر در رشته داروسازی سنتی به منظور رفع نیازهای آموزشی و پژوهشی دانشکده‌های داروسازی، مراکز پژوهشی و صنایع داروسازی کشور؛

انجام تحقیقات کاربردی جهت تولید داروهای گیاهی مورد نیاز کشور و ارتقای کیفیت داروهای سنتی تولید شده در داخل و توسعه سلامت در جامعه؛

- تعاملات علمی و پژوهشی بین المللی با گروهها و مراکز مشابه داخلی و خارجی
- تقویت بنیانهای فناوری و پژوهشی کشور در صنایع داروسازی گیاهی و سنتی
- طراحی برای گسترش جایگاه ایران در بازار فرآورده های صنایع گیاهان دارویی در جهان

۶- اهداف کلی (General goals)

با توجه به تصویب دوره طب سنتی ایران و نیاز مخاطبان و دانش آموختگان این رشته به متخصصان داروسازی سنتی و از طرفی فرهنگ غنی و دانش بومی و همچنین با توجه به منابع سرشار گیاهان دارویی کشور و سیاست دولت جمهوری اسلامی در جهت ترویج استفاده از داروسازی و طب سنتی و گیاهان دارویی، دوره دکتری تخصصی (PhD) داروسازی سنتی به منظور تامین نیروی انسانی ماهر در جامعه و دانشگاهها ارائه می گردد.

اهداف کلی این رشته به شرح زیر می باشد:

- تربیت متخصص رشته داروسازی سنتی متناسب با نیازهای آموزشی و پژوهشی کشور.
- تربیت نیروی انسانی مجرب به منظور تهیه دارو از منابع طبیعی بر اساس دانسته های علمی طب سنتی ایران، تصحیح و مقابله متون پزشکی سنتی.
- تربیت داروساز متخصص با توانایی های مورد نیاز در داروخانه های سنتی
- رفع نیازهای کشور از طریق انجام پژوهش در زمینه داروسازی سنتی ؛
- ارتقای جایگاه دانشگاه در زمینه پژوهش در داروسازی سنتی ؛
- گسترش مرزهای دانش در زمینه پژوهش در داروسازی سنتی ؛
- گسترش ارتباط دانشگاه و صنعت به منظور توسعه علم و فن آوری و گسترش پژوهش های تقاضامحور.
- حضور در صحنه های علمی و پژوهشی گیاهی و تعامل فعال علمی و پژوهشی با مراکز علمی داخلی و خارجی
- گسترش خدمات علمی در زمینه ارائه داروهای سنتی ایران با بالاترین کیفیت

۷- نقش دانش آموختگان در نظام بهداشتی (Role Definition) :

دانش آموختگان این رشته در عرصه های آموزشی، پژوهشی و خدماتی ایفای نقش می نمایند.

۸- وظایف حرفه ای دانش آموختگان (Task Analysis) :

الف) آموزشی:

وظایف حرفه ای دانش آموختگان این رشته در جهت انجام امور آموزشی در زمینه های مختلف این رشته شامل موارد زیر می باشد:

- تربیت متخصصین این رشته جهت آموزش واحدهای عمومی و تخصصی داروسازی سنتی در سه حیطه دانش، نگرش و عملکرد، به دانشجویان دوره دکتری حرفه ای و Ph.D. داروسازی و سایر رشته های مرتبط.

- تهیه متون تخصصی آموزشی (ترجمه ، تالیف و تدوین)

- آموزش مسئولین فنی کارخانجات داروی گیاهی .

- تهیه طرح درس و درسنامه مناسب و ارائه اهداف واضح و روشن از دروس مورد تدریس

- ارزشیابی گروههای هدف بر مبنای اهداف آموزشی

- بکارگیری شیوه های مناسب آموزشی در گروههای فراگیرنده در راستای تعمیق یادگیری دروس.

- افزایش انگیزه و بهبود نگرش نسبت به داروسازی سنتی در گروههای هدف با تاکید بر مبنای علمی

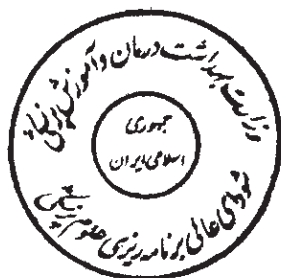
- ارزیابی نیازهای آموزشی گروههای هدف با تاکید بر نیازهای جامعه.

- مشارکت فعال در برنامه های آموزشی گروه .

- کسب دانش تخصصی بطور مستمر از طریق مشارکت فعالانه در برنامه های علمی گروه دانشکده دانشگاه و همچنین سطوح ملی و بین المللی.

- توجه به بکارگیری سایر علوم بین بخشی در آموزش داروسازی سنتی

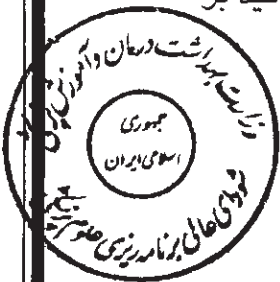
- توجه به پیوند آموزش و پرورش در آموزش داروسازی سنتی

- پژوهشی :

- وظایف حرفه ای دانش آموختگان این رشته در جهت انجام امور پژوهشی در زمینه های مختلف این رشته شامل موارد زیر می باشد:
 - تهیه دارو از منابع طب سنتی ایران و گسترش صنایع داروهای گیاهی ایران
 - تحقیق درمتون طبى داروسازى سنتى ایران به منظور مشخص کردن سهم داروسازى ایران در تاریخ علم
 - تصحیح و مقابله متون طبى و داروسازى سنتى اسلام و ایران
 - جمع آوری اطلاعات و ارزیابی باورهای عامه مردم در زمینه گیاهان داروئی به منظور بهینه سازی و کاربردی نمودن آنها
 - پژوهش در مراکز تحقیقاتی در زمینه های ساخت و تولید دارو از منابع طب سنتی
 - انجام پژوهش های مشترک با شرکتهای تولید کننده داروهای گیاهی به منظور حل مشکلات این صنایع در زمینه های مرتبط با داروسازی سنتی .
 - طراحی و انجام طرح های پژوهشی و انتشار نتایج آن بطور مستقل و گروهی با تاکید بر پژوهشهای بین بخشی ، هدفمند و دنباله دار.
 - هدایت و راهنمایی پایان نامه های دانشجویان .
 - توجه به رعایت اخلاق پژوهش در طراحی ، اجرا و گزارش نتایج
- ### خدماتی و مشاوره ای :

- وظایف حرفه ای دانش آموختگان این رشته در جهت انجام امور خدماتی و مشاوره ای در زمینه های مختلف این رشته شامل موارد زیر می باشد:
- مشاوره در زمینه طرح های پژوهشی و صنعتی در تولید داروهای سنتی و گیاهی
- مشاوره یا طراحی ساخت و تولید داروهای مورد نیاز در طب سنتی در سطح پایلوت و صنعت
- ارائه مشاوره به آزمایشگاههای کنترل کیفیت داروهای گیاهی در صنایع داروسازی.
- نظارت بر مراحل مختلف تولید فرآورده های داروی گیاهی در صنایع داروسازی سنتی
- نظارت بر روند واردات و صادرات مواد اولیه و فرآورده های داروی سنتی به منظور کنترل ورود و خروج فرآورده هائی با کیفیت مطلوب.
- نظارت دقیق تر بر تولید کننده های داخلی به منظور تولید مواد اولیه و فرآورده های داروی سنتی با کیفیت مطلوب .
- حضور در سایر سازمانها ، صنایع ، آزمایشگاهها و مراکز مرتبط با این رشته .

۹- استراتژی کلی آموزشی:

استراتژی آموزش تلفیقی از راهبردهای مدرس محور و دانشجومحور بوده، بر روشهای فعال آموزش و tutorial متمرکز است. ضمن آنکه پژوهش، محور کلیه فعالیتهای مورد نظر برنامه خواهد بود. بمنظور دستیابی به بخشی از استراتژی های ذکر شده موارد زیر مورد توجه قرار خواهند گرفت:

الف. انتخاب داوطلبان مناسب با تاکید برمسائل نگرشی و مهارتهای ارتباطی

ب. ارائه آموزشهای آغازین و پیش نیاز

ج. آموزش کافی نظری و عملی مبتنی بر نیازهای ملی و محلی

د. فراهم کردن زمینه های انجام پژوهش در کنار آموزش

هـ. فراهم کردن زمینه های بحث علمی و مشارکت درآموزش

۱۰- شرایط و نحوه پذیرش دانشجو:

الف. داشتن دانشنامه دکتری عمومی داروسازی.

ب. موفقیت در آزمون ورودی (طبق آخرین ضوابط مصوب شورای عالی برنامه ریزی علوم پزشکی).

مواد امتحانی و ضرایب آزمون ورودی :

ضریب ۴

الف- گیاهان دارویی و مفردات پزشکی :

ضریب ۲/۵

ب- گیاه درمانی :

ضریب ۱/۵

ج- تاریخ طب سنتی اسلام و ایران:

ضریب ۲

د- اشکال دارویی:

تذکر: جهت شرکت در آزمون ورودی، متقاضی ملزم است مطابق مصوبات وزارت بهداشت و درمان نمره قبولی در آزمون زبان انگلیسی را ارایه نماید.

۱۱- رشته های مشابه در داخل کشور :

در داخل کشور رشته مشابهی در این زمینه وجود ندارد.

۱۲- رشته های مشابه در خارج از کشور:

به طور کلی رشته مشابهی در خارج کشور وجود ندارد. اگر چه رشته های مرتبط با داروسازی سنتی در دنیا وجود دارد.

۱۳- شرایط مورد نیاز برای راه اندازی رشته:

مطابق ضوابط و شرایط شورای نظارت، ارزشیابی و گسترش دانشگاههای علوم پزشکی کشور می باشد.

۱۴- موارد دیگر:

- همکاری اساتید خارجی و اعطای فرصت مطالعاتی:

به حسب ضرورت در اجرای برنامه، دعوت از بعضی اساتید خارجی صاحب نظر در زمینه آموزش داروسازی سنتی کشورهای مختلف و همچنین اعزام کوتاه مدت مدرسین جهت شرکت در دوره های آموزشی یا تحقیقاتی داروسازی سنتی صورت می گیرد.

